

DSI נ"מ

פרשת פינחס

ג'ש"ג

ארץ ישראל - חדר חווד עם הקב"ה

שבת

לשבת

כי את כל הארץ אשר אתה ראה לך אתננה ולזרעך עד עולם (ג, טו)

(ב) ואעשך לגוי גדול. סימן לבנים, שהמסתפק, אם לעלות לא"י.

כשהקב"ה מדבר עם האבות הקדושים - אברהם, יצחק ויעקב, לא מוזכר שהבטיח להם שיעניק לזרעם את התורה והמצוות. ההבטחה היחידה היא על ארץ ישראל!

צריך קודם לחשוב תועלת עמו שא"א לו להיות "גוי גדול" אלא בארצו, לא גדול בכמות, שהרי ארצות אויבינו אוכלות בנו, ולא גדול באיכות, שהרי אין השכינה שורה בחו"ל. אך אפילו לתועלת עצמו טוב לו לעלות לא"י, כי שם צוה ה' את הברכה: "ואברכך" - בממון, שהרי כספנו שבח"ל אינו שלנו: זרים אוכלים אותו, רוצחים ויורשים, כאשר עשו לששת מיליוני היהודים באירופה, הי"ד: "ואגדלה שמך", כי היהודים המסכנים בגולה חכמתם בזויה, אין שמים אליה לב, ואם ימציא היהודי דבר חדש, שא"א לבטלו, מפרסמים אותו בשם הארץ, אשר הממציא גר בה, ואומרים בגוים, פלוני ה"אשכנזי" או ה"צרפתי" המציא דבר פלוני, אבל בא"י, אם תמציא איזו חכמה - "ואגדלה שמך", השם שלך היהודי.

לאברהם נאמר כאן: "כי את כל הארץ אשר אתה רואה לך אתננה ולזרעך עד עולם", וכן לאחר מכן בברית בין הבתרים נאמר: "ביום ההוא כרת ה' את אברם ברית לאמר לזרעך נתתי את הארץ הזאת" וגו' (טו, יח). ליצחק הבטיח הקב"ה: "כי לך ולזרעך אתן את כל הארצות האל" (טו, א), וכן ליעקב נאמר: "הארץ אשר אתה שוכב עליה לך אתננה ולזרעך" (כה, יג). גם כאשר מדבר הקב"ה עם משה רבינו בענין הוצאת בני ישראל ממצרים מוזכרת ההבטחה "וארד להצילו מיד מצרים ולהעלותו מן הארץ ההוא אל ארץ טובה ורחבה אל ארץ זבת חלב ודבש" (שמות ג, ח).

והדבר צריך ביאור. כבר אלפיים שנה הננו בגלות מחוץ לארץ ישראל, ואעפ"כ חיי כלל ישראל נמשכים, ואילו ללא תורה לא ניתן לחיות אפילו רגע אחד. התורה היא הקשר היחיד שלנו עם הרבש"ע! ולא עוד, אלא שלארץ ישראל אין כל ערך בשעה שמצוות התורה אינן נשמרות בה כראוי [חילולי שבת, פריצות וכיוצ"ב], כי ארץ ישראל בלי תורה כגוף בלי נשמה. מדוע, אפוא, הבטיח הקב"ה לאבות הקדושים את ארץ ישראל ולא את התורה והמצוות?

עומק הענין יתבאר עפ"י משל. כידוע הברכה המיוחדת לחתן וכלה היא "שיזכו לבנות בית נאמן בישראל". ויש להבין: וכי הדבר החשוב ביותר לחתן והכלה הוא הבית? הן גם לאחר הנישואין בעצם ישנה אפשרות לחיות כל חייהם בבית-מלון, ולגדל שם בנים ואפילו נכדים. נמצא שהמהות והתוכן של חיי הנישואין אינם דווקא ה'בית'. ישנם דברים חשובים יותר, ומה פשר ברכה זו?

אלא, שהאף אמנם שבנישואין ישנן מטרות נוספות, כגידול ילדים וכו', וא"כ ודאי שלא ה'בית' מהווה את תוכנם ומהותם, אעפ"כ 'בית' הוא המגדיר את ענין הנישואין! הדבר החשוב ביותר בחיי הנישואין הוא הפרטיות, ו'בית' מבטא פרטיות זו, בהיותו מקום סגור - ארבע קירות וגג. לכן כשרוצים להיכנס לבית של הזולת, אף אם הדלת אינה נעולה, לא נהוג להיכנס בלי לדפוק בדלת. בית הוא רשות היחיד, ולכן דווקא בו באה לידי ביטוי האוירה המיוחדת של הנישואין.

הדבר שבעצם מגדיר את כל ה'אידישקייט' - את הקשר בינינו לבין הרבש"ע, היא ארץ ישראל! ודאי שהמהות והתוכן של ה'אידישקייט' הן התורה והמצוות [כי בלעדיהם דומה הדבר לחתן וכלה שנכנסו לבית אחד: הוא פנה לצד אחד והיא לצד השני, וכך הם חיים 'ביחד' חמשים שנה... זוהי דוגמא לזוג שבנו 'בית', אבל לא 'בית נאמן'...], אבל האוירה, הסביבה שמגדירה את אותו קשר מופלא טמונה אך ורק בארץ ישראל בכלל, וביהמ"ק בפרט!

זו היתה הבטחתו של הקב"ה לאבות הקדושים - בניהם ייכנסו לארץ ישראל ויחיו יחד עם הרבש"ע בפרטיות, ללא שכל גורם זר יתערב ביניהם. זוהי צורתה האמיתית של היהדות.

1

סכנת המריבה

"ויהי ריב בין רעי מקנה אברהם ובין רעי מקנה לוט והפנעני והפריז אז ישב
בארץ" (יג. ז)

צריך ביאור בשינוי לשון הפסוק, שהרי בתחילה כתוב "ויהי ריב" בלשון זנו, ובפסוק הבא כתוב "אל נא תהי מריבה בני וביןך" בלשון נקבה.

וזוהי ה"אלשיך הקדוש", כשיש ריב בין שנים, בתחילה יש לכלל צד סיבה

שבעבורה עושה את המריבה, אולם לבסוף נגררים ומריבים על נושאים שאינם קשורים לעצם המריבה. על כן בתחילה, שהריב הוא על מטרה מסוימת נקרא "ריב" בלשון זכר, אמנם כשנגרר הריב לדברים נוספים שלא לצורך, נקראת "מריבה" בלשון נקבה (שנקבה פרה ורבה).

וזהו שאמר אברהם אבינו ללוט, אמנם הריב התחיל משום שהרועים שלך גוזלים משדות אחרים, אך מאחר וכבר קיים ריב קטן, יש לראות שלא יוסיף להתלקח למריבה גדולה, וזהו "אל נא תהי מריבה בני וביןך", שריב הרועים לא יגרום למריבה גם בני וביןך, לכך "הפרד נא מעלי" כבר עכשיו, קודם שיתפשט הריב.

כן הוא בכל מחלוקת ומריבה, בתחילה היא רק על דבר קטן מאוד, אך כאשר אין משתיקים את המריבה והמחלוקת, היא גוברת והולכת, עד שרבים הצדדים על דברים שלא היו קשורים כלל למריבה הראשונה שהייתה ביניהם.

כדי להימנע ממריבות לא די להתרחק מן המריבה אלא יש להשקיע ברדיפת השלום.

ראש ישיבת 'תורת חיים', רבי משה סולובייצ'ק זצ"ל, השיא עצה ליהודי אחד, שעקר מעיר מגוריו למקום חדש. ואמר לו:

ישנם שני סוגי שלום בעולם, שלום שלילי ושלום חיובי. ישנם אנשים שגרים עם שכניהם בלי מריבה, אבל אין כל קשר ביניהם, לעומת זאת ישנם שכנים שיש ביניהם קשרי ידידות נפלאים.

אהרן הכהן היה "אוהב שלום ורודף שלום", מכאן רואים שאין די להיות "אוהב שלום", שלום שלילי שמשמעותו העדר מריבות. אלא צריך להיות

להיות "רודף שלום", שלום חיובי, כלומר צריך לטכס עצות ולעשות מאמץ להרבות שלום ולחיות בידידות.

אף אתה לך בדרכו של אהרן, ורדוף אחר השלום.

ב א ר ל ד י ו ס פ

וישמע אברהם כי נשבה אחיו וירק את הניכיו, וגו'. (יה, יד)

צריך בזה טעם, איך השליך אברהם את נפשו מנגד, והסתכן במלחמה נוראה לצאת וללחום במלכים האדירים האלה, כדי להציל את לוט בן אחיו, הרץ לוט לא התנהג כשורה, ואברהם לא היה יכול להשפיע עליו להיישיר את דרכו, והיה מוכרח להרחיקו ולהפרד ממנו, ולוט בחר לו להתיישב עם אנשי סדום רעים וחטאים, ועל שהיו שטופי זימה בחר לו לוט בשכנותם, (רש"י מחז"ל), וכל הפסוק וישא לוט את עיניו, דרשו בגמ' (גזיר כג) על שם עבירה, וכן על ויסע לוט מקדם דרשו במדרש, והובא ברש"י, שהסיע עצמו מקדמונו של עולם, אמר אי אפשר לא באברהם ולא באלקיו, וא"כ למה הכניס אברהם את עצמו בסכנה נוראה כזאת, שרק ע"י גס גדול ניצול הימנה, וכמו שאמר לפני הקב"ה ואנכי עפר ואפר, ופירש"י, וכבר הייתי ראוי להיות עפר ע"י המלכים ואפר ע"י גמרוד, לולי רחמיך אשר עמדו לי. (וע"י רמב"ן וירא יט, כט).

ואפשר, שהיה בזה כדי לקיים הבטחתו ללוט, מה שהבטיחו כשאמר לו הפרד נא מעלי אם השמאל ואימינה, ואם הימין ואשמאילה, ופירש"י, בכל אשר תשב לא אתרחק ממך, ואעמוד לך למגן ולעזר, וסוף דבר הוצרך לו שמים*.)

4
70
10/1

5) האמן 78

אבינו שכבר הגיע לכן אליו ובידו להרע לו, והקב"ה הצילו. ודעת התוספות במסכת ב"ק (נח,א) 11 דדוקא באופן שהארי מרחוק 12 ולא כשהוא בקרוב ומוכן להזיק. וא"כ מתפרש המקרא יפה 13, "אל תירא" מקבלת שכר 14, "אנכי מגן לך" ואינו מניח שתגיע אליך החרב 15, וא"כ 16 "שכרך הרבה מאד". והיינו דמפרש 17 בתורת כוונה משום הכי נתקשה לו פירוש "אנכי מגן לך", משום הכי הביא שתי הכוונות יחד 21, ואולי באמת מחלוקת אמוראי הוא במדרש. (הרחב דבר — בסוף הספר).

והנראה, ובאמת יש להבין אמאי לא הוקטן שכרו, כמו שאמר יעקב "קטנתי וגו'". אע"ג שהיה לו ללמוד מאברהם שלא הוקטן שכרו. ונראה, משום דמשונו הצלה אברהם מהמלכים מהצלת יעקב מלבן, כי המלכים עוד לא הגיעו לאברהם 18 והיה אברהם מבחזן עדיין, רק שהיה עלול שיגיעו לאברהם, וא"כ אין זה אלא אכרותי אבי דלאו מילתא הוא, וממילא אין לנכות השכר שמגיע בשביל זה משא"כ ביעקב שניה 18 יכל מה שאני עושה על מגן אני עושה. אמנם הטעם בזה שלא בא בחשבון 19, הוא משום ש"אנכי מגן לך" מרחוק שלא תגיע החרב, משום הכי לאו מילתא היא. (ומשום 20 דרש"י לא סבירא ליה כמו שכתבו התוספות כמבואר שם 11, 16)

3

מכתב
המכתב (6)

נסיון אור כשדים

ויאמר אליו אני ה' אשר הוצאתיך מאור כשדים" (טו, ז)

1 צריך ביאור מדוע נסיון העקידה התורה מאריכה בה פרשה שלימה, ומאידיך נסיון אור כשדים לא דיברה עליה התורה רק בדרך רמז "אשר הוצאתיך מאור כשדים". ולכאורה נסיון אור כשדים היה ביתר שאת מנסיון העקידה, דאור כשדים היה בתחילת חייו, שהיה אז יחידי נגד כל העולם, ונסיון העקידה היה בסוף ימיו שהיו לו אז הרבה תלמידים. ועוד הרי נסיון העקידה היה על בנו ואור כשדים היה על עצמו. ומדוע לא סיפרה זאת?

אלא ביאר רבי יחזקאל לוינשטיין זצ"ל, אמנם דבר גדול הוא מה שמסר אברהם עצמו לאור כשדים, אבל כל זה היה ללא ציווי מאת הקב"ה, אלא מחמת התכרת שלו בבורא עולם, וכל אדם פלוסוף מוכן למסור נפשו ולהשרף עבור דבר שהשכל מחייבו.

11 מה שאין כן בעקידת יצחק, שלא היה בה הבנה שכלית כלל, אדברת היה נגד השכל ואע"פ כן אברהם מסר עצמו על מצוה זו, זהו שבח גדול על אברהם אבינו, וכתבה זאת התורה באריכות גדולה. וכן תירץ בספר "פנים יפות".

עוד תירץ בספר "פנים יפות", נסיון העקידה היה ללא סיוע מאת ה' וללא סיעותא משמיא לעבור את הנסיון, וכידוע שאלמלא הקב"ה עוזרו [לאדם עם יצרו] אינו יכול לו (סוכה נב). ואע"פ כן עבר אברהם את הנסיון, הוא שבח גדול ועצום יותר מנסיון אור כשדים.

(7) א"ר דכ"ט ס"א

עוד תירץ שבאור כשדים אברהם לא היה מצווה כלל, רק בנסיון העקידה, ופידוע גדול המצווה ועושה ממי שאינו מצווה ועושה, ולכן נסיון העקידה גדולה ביתר שאת וביתר עוז.

...

א"ר יוחנן משום ר"ש בן יוחי מיום שברא הקב"ה את העולם לא היה אדם שקראו להקב"ה אדון עד שבא אברהם (6) וקראו אדון שנאמר (ויאמר אדני) אלהים) במה אדע כי אירשנה. אמר רב אף דניאל לא נענה אלא בשביל אברהם שנא' ועתה שמע אלהינו אל תפלת עבדך ואל תחוננו והאר פניך על מקדשך השמים למען אדני למענך מבעי ליה אלא למען אברהם שקראך אדון: וי"א

44 השלמים הקדוש (דף תי"ח) מיישב באופן אחר. אין לאדם לרדוף אחר מצות מסירות נפש על קידוש השם, ורק אם בעל כרחו באו עליו להעביר דתו ימסור את נפשו. וכמו שאמר רבי עקיבא "מתי יבוא לידי ואקיימנו". ולכן לא הזכירה התורה בפירוש את מסירות נפשו של אברהם אבינו באור כשדים, כי אם ברמז, כדי שלא ילמוד ממנו הדורות הבאים. כי שונה מעשה זה של אברהם אבינו, עלהוראת שעה עשה מסירות נפש בפועל והביא עצמו לידי כך, ואי אפשר ללמוד ממנו ולתגרות באומות ולהביא עצמו למצב שיצטרך למסור נפשו עבור זה.

44

8) אברהם רבי

רע"ב (10)

בעצם היום הזה נמול אברהם (יו כו). הגה
 המילה נחשב נמי נסיון, ולכאורה לא
 מבין כלל הא היא מצוה חביבה מאד וכל ישראל
 עשוי אותה בשמחה ולא נחשב זה להם נסיון.
 ונראה דהא אברהם קרא בשם ה' לכל העולם, וכחו
 יותר טוב להשפיע כשאינו צריך להיות בהנהגה
 אחרת משאר כל אדם, ולכן בארתי מה שנאמר
 בכהנים איסור גלוח וכן מה דאיכא גם בישראל,
 שהוא שלא כאה"ע שהגדולים באמונתם יש
 להם מנהגים אחרים ממשוטי העם, כגון שהם
 צריכים לילך גלוחי זקן או פרועי ראש, ויש
 שאוסרין עליהם מלישא נשים וכדומה, ומשו"כ
 אין יכולין להשפיע על העם, דיאמרו כמו שאתה
 משונה מאתנו בזה, כן גם בזה אין לך להוכיח
 אותנו שנשמור דברים אלו שאתה אומר שגם
 אנחנו צריכין להזהר, ולכן אמרה תורה שהכהנים
 הם ככל ישראל שלא ישנו את פניהם שגם הם
 אסורין בגלוח, ורק יש דברים שמצד קדושתן
 חייבה אותן בעוד מצות, ולכן כשאמר השי"ת
 שיהיה משונה מכל העולם במצות מילה שרק
 הוא חרעו ימולו ולא כל העולם, ולא יוכיחם
 כלל לומר שגם הם ימולו, היה זה נגד שיטתו
 שהסכים לו הקב"ה עד עתה שיקרא בשם ה'
 לכל העולם, ועתה יאמרו שרק אתה וביתך
 צריכים לשמור המצות ולא הם, כמו שא"צ
 לשמור מצות מילה, לכן היה זה נסיון היותר
 גדול והוצרך הקב"ה להקדים לו שהיה שלם
 גם בזה, והוא קיים כדרכו שלא הרהר כלום אף
 שלדעתו לא יוכל מעתה להשפיע עליהם. אבל
 השי"ת עזרו שגם אח"כ השפיע שנאמר גם
 אח"כ [כא לג] ויקרא שם בשם ד', וכן ביצחק.

ואולי מטעם זה לא חשב [בספרי דברים שלו]
בעצם היום הזה דמילה בהדי הג' שחשב שם,
 משום שעל זה לא הקפידו אוה"ע, אדרבה שמחו
 בזה כי חשבו שיותר לא יוכל להוכיח אותם.
 תלמידינו שכתב רש"י [לעיל כג], היינו שהוא
 לא נתבייש מפניהם מה שיתלוצצו לומר שחזר
 משיטתו להשפיע על כל העולם במה שמקיים
 מצות מילה, שהיא קושיא גדולה שלא יוכל
 לתרץ, אלא אמר להם שהוא אינו יודע כלום
 כי עושה רק מחמת שזהו רצון השי"ת שצריכין
 לקיים כל מה שאומר אף שאין מבינים טעמיו,
 וזה השפיע עוד יותר ויותר, כי רואין שצריכין
 לשמוע לכל מה שמצוה השי"ת שבידו נפש
 כל חי.

הגאון רבי אליהו עקיבא רבינוביץ, רבה של פולטבה, הוסיף ביאור אחר,
 ומתבסס על יסוד הסברו הנ"ל של רבה של מאלקין בתואר "אדון".

כל הצדיקים שחיו עד אברהם אבינו, אמנם האמינו גם הם בהשגחה פרטית.
 אבל האמינו בה רק מצד הארת והבנת השכל, ולא שראו זאת בפועל. ואדרבה,
 ממה שציווה הקב"ה לנח לבנות את התיבה ולא הצילו בדרך נס, עוד היה להם
 מקום לטעות ולחשוב שאחר שמסר הקב"ה בששת ימי בראשית למים את הכח
 להטביע נפש כל חי — הרי ידו מסולקת לגמרי מכח המים, העושים את פעולתם
 מבלי מפריע.

אולם אברהם אבינו, שהושלך לכבשן האש, הלא מבשרו חזה אלוה משגיח
 בפרטי מעשי בני אדם, שהרי לא נתן לאש לנגוע בו לרעה, ולכן שפיר קראו "אדון"
 — שכאמור לעיל, נסוב על מי שמבלעדיו לא ידים איש את ידיו ורגליו ומשגיח
 על כל מעשה ופעולה של כל בריותיו.

מעתה יובן באופן נפלא מדוע מכל זכויותיו הרבות של אברהם, לא מצא דניאל
 לנכון להזכיר בתפילתו אלא את מה שקרא להקב"ה "אדון" — שהרי גם עיניו
 ראו את אדנותו של הקב"ה והשגחתו הפרטית על כל בראויו, כאשר סגר את פיות
 האריות שלכלובם הושלך, ועל כן היה חביב עליו התואר "אדון".

ולכן, כאשר ראה דניאל ענות עמו, עד כמה רחוקה בדרך הטבע גאולתם
 ותשועת נפשם מיד שונא, ביקש בתפילה ובתחנונים מהאדון ה' מסדר המערכה,
 שיאר פניו על מקדשו השמים למען אדני — למען אברהם שקראו אדון, כי לא
 רצה לתלות בזכות עצמו.

טעם לאמירת "אדון עולם" בראש התפילה שתוקן
 אברהם

מסופר כי פעם בא לפני רבינו הגר"א מוילנא מחבר וביקש את הסכמתו לפירוש
 שכתב על סדר התפילה.

עיין הגר"א בספר ומצא שהמחבר נתן טעם להתחלת סדר התפילה ב"אדון
 עולם" — על פי דברי רשב"י שהובאו לעיל, "מיום שברא הקב"ה את העולם לא
 היה אדם שקרא להקב"ה אדון עד שבא אברהם אבינו ע"ה וכו'", וכתב שמאחר
 ואברהם אבינו עליו השלום הוא שתיקן תפילת שחרית, על כן ראוי לקבוע את
 השם "אדון עולם" בתחילת תפילתו של אברהם.

שמח הגר"א ואמר: "אלמלא לא בא ספר זה לדפוס רק לשם פירוש זה —
 כדאיו!"

שו"ת "כנפי יונה" — בהקדמה

*

5